

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА СХІДНИХ МОВ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА СХІДНИХ МОВ
ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ

«ПИТАННЯ СХОДОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ»

Тези доповідей

Всеукраїнської науково-практичної конференції

29-30 березня 2018 року

Харків – 2018

ПРАГМАТИКА ТУРЕЦЬКОГО ОСОБОВОГО ІМЕНІ

Логвиненко Ірина Анатоліївна

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

З переходом лінгвістичної науки до антропоцентризму одним з провідних напрямків у науці про мову стала прагматика, яка вивчає мову «в її реальному вживанні» (1, с. 18). Ф.С. Бацевич дає таке визначення лінгвістичної прагматики: «напрямок сучасної лінгвістики, який ґрунтується на виявленні та описі функціонування *суб'єктивного чинника* в Мові, Мовленні та Комунікації як модусах існування живої природної людської мови» (2, с. 12).

Принципи прагматичного дослідження мови викладені у роботах Ф.С. Бацевича, Ю.Д. Апресяна, Н. Д. Арутюнової, Г.Г. Почепцова, В.І. Заботкіної, І.П. Сусова та ін. Прагматиці власних назв присвячені праці І.В. Крюкової, О.Є. Коломойченко, О. Бешкаревой та ін. На жаль, в турецькій лінгвістиці проводиться мало досліджень прагматичного характеру, також немає робіт, присвячених прагматиці антропонімів.

Антропоніми – це особлива група слів, основною функцією яких є ідентифікація об'єкта. В ідеалі особове ім'я не повинно означати нічого більше. Однак на практиці, враховуючи соціолінгвістичну значимість антропонімів, виявляється, що вони мають значний прагматичний потенціал.

І.В. Крюкова виділяє три напрямки прагматичного дослідження власних назв: 1) прагматичні компоненти в значенні оніма, 2) характеристики автора і адресата, а також умов, в яких відбувається присвоєння імені, 3) виявлення функціональних властивостей власних назв (3, с. 139). Прагматичні компоненти можуть бути частиною семантичного значення особового імені. Актуалізаторами тут виступають, з одного боку, соціальний, культурний, історичний і емоційний фон самого імені. Коли ми кажемо *Ататюрк* або *Таркан*, в голові у людини, знайомої з турецькою культурою та історією, виникають певні образи, емоції та асоціації, які базуються на її фонових знаннях і її ставленні до цих персонажів. Імена арабського або перського походження в Туреччині можуть вказувати на прихильність сім'ї іменованого до традиційних релігійних поглядів. Імена типу *Темель*, *Фатма* і *Дурсун* викликають у турків асоціації з відомими анекдотами. Деякі імена відрізняються особливою милозвучністю: *Еліф*, *Зейнеп*, *Меліс*, *Ясемін*. Імена європейського походження, які є досить нечисленними у турецькому суспільстві, мають додаткову емоційну і естетичну конотацію.

Прагматично навантаженими є і конотативні компоненти значення апелятиву, від якого утворено ім'я. Більшість імен, що входять до турецької антропонімічної системи – це імена тюркського походження, що мають прозору семантику (*Önder* (лідер), *Yaprak* (листя), *Bahar* (весна),

Aytaç (місячна корона)). Природно, що при виборі імені дитини батьки орієнтуються і на значення апелятиву.

До прагматичних факторів належать також характеристики автора і адресата, а також умов, в яких відбувається присвоєння імені. Ім'янаречення можна розглядати як мовної вчинок, який характеризує не тільки того, кому дають ім'я, але й того, хто дає, а також передбачає певну реакцію оточуючих людей на це ім'я. Числа багато особових імен тюркського походження, які входять в антропонімічну систему сучасної турецької мови, виникли у давньотюркський період, коли у суспільстві панував міфологічний світогляд. Тому багато імен містять компоненти, пов'язані з природою, космосом, культурно-історичними реаліями того часу, мають тотемістичну і анімістичну спрямованість: *Akbars* (білий барс), *Eraslan* (воїн-лев), *Dağhan* (хан гори), *Doruk* (вершина), *Güneş* (сонце), *Selcan* (потік-душа), *Demir* (залізо), *Gökhan* (хан неба). Молодим людям необхідно було вчинити щось видатне, щоб отримати ім'я. Ім'я могло змінюватися протягом життя. У сучасній Туреччині, як і в більшості країн світу, ім'я дитині дається при народженні і говорить більше про її батьків, їх способі життя, уподобання, вірування і т.д.

Прагматичне значення найбільш явно проявляється у конкретному контекстно-мовному вживанні. Це дуже добре простежується на прикладі художніх текстів, які дозволяють автору реалізувати різні компоненти конотативного значення антропонімів. Оригінальність або буденність імені, прозора внутрішня форма, краса чи какофонічність звучання можуть допомагати письменнику у створенні підтексту твору, викликати потрібні асоціації у читачів, прикрашати текст, привносити в нього образність і виразність.

Турецька мова має також набір певних лексико-граматичних засобів для передачі прагматичного значення особового імені: 1) зменшено-пестливий афікс *-cik* і його фонетичні варіанти використовуються для формування демінутивів: *Ahmetcik*, *Cemilecik*, *Banucuk*; 2) додавання присвійного аффікса *-im* до імені переважно вживається у відношенні до коханої людини і має конотацію близькості, любові, володіння): *Fatihim*, *Ayşem*; 3) поєднання зменшено-пестливого аффікса з присвійним аффіксом (*-cik* + *-im*) виражає занчєння дружелюбності, доброго ставлення: *Damlacığım* (розмовний варіант: *Damlacım*), *Burakçığım* (*Burakçım*), *Aynurcuğım* (*Aynurcum*); 4) скорочені форми імені вживаються тільки близькими друзями і мають фамільярний характер: *İbo* (*İbrahim*), *Neco* (*Necmettin*), *Zeyno* (*Zeynep*), *Fatoş* (*Fatma*); 5) відіменні прізвиська типу *Çiçi* (від *Çiğdem*), *T* (від *Tarkan*) можуть вживатися у колі сім'ї або друзів; 6) етикетні розповсюджувачі імені типу *Bey* / *Bay*, *Hanım* / *Bayan*, *Efendi* ставляться після або перед ім'ям і передають значення шанобливого ставлення.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що прагматичний підхід до вивчення антропонімів дозволяє виявити нові сторони значення і вживання особових імен. Емоційно-експресивні можливості імені, процес його створення і вибору, комунікативні умови вживання, ідеологічні конотації, історико-тимчасова відміченість, потенціал впливу антропонімів – все це являє собою багатий матеріал для дослідження у прагматичному аспекті.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цегельник Д. Е. Прагматика товарных знаков аббревиатурного происхождения: диссертация ... кандидата филологических наук : 10.02.04. / Д. Е. Цегельник. - Уфа, 2002. - 185 с.
2. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної прагматики: Підручник / Ф.С. Бацевич. – К.: ВЦ «Академія», 2011. – 304 с.
3. Крюкова И.В. Прагматика онима: направления исследований и методика анализа // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. Сер. Филол. науки. — № 8 (62) 2011. – С. 139-142.

ФОРМИ ЗВЕРТАНЬ У КИТАЙСЬКОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

Майдан Т. А., Віротченко С.А.

Метою роботи є простежити функціонування ієрогліфів, що позначають звертання у художніх творах китайської мови, а саме у жанрі роман у літературі кінця ХХ століття.

Звертання – невід’ємна частина мовної культури будь-якої країни, незалежно від мови, на якій там говорять. Спілкуючись один з одним, люди обирають ті чи інші форми звертань, в залежності від ситуацій, сформованих норм і традицій. Їх порушення справляє негативне враження і негативно впливає на імідж людини в очах оточуючих. Проте правильний вибір звертання допомагає розташувати до себе співрозмовника і сприяє успішному розвитку діалогу.

Існує три основних види звертань: **офіційний, неофіційний, безособовий**. Кожен з них призначений для використання за певних обставин, а в інших – буде не зовсім доречний і може викликати, в кращому випадку, подив оточуючих. На вибір виду звертання впливають ще й такі фактори, як стать, вік і соціальний стан партнерів по спілкуванню. Вони використовуються в залежності від ситуації. Так, фамільярне звертання на «ти» (навіть між людьми одного віку) навряд чи доречне в офіційній обстановці, а звертання «Ви» на дружній вечірці, швидше за все, буде сприйняте, як жарт. Безособове звертання зазвичай використовують в громадському транспорті, в магазинах, на вулиці.